

Bestowing Blessings

Parasha Vayechi

3 Strive for Truth - R. Jessler

We have explained above that everyone is given the instruments precisely suited to his individual task. In connection with this task, a man's helpmate is selected, as well as every detail of his physical environment. "Forty days before the embryo is formed, a heavenly voice proclaims: 'The daughter of so-and-so [is destined to marry] so-and-so; the house of so-and-so [is destined to go to] so-and-so; and similarly, the field of so-and-so [will go] to so-and-so.'" All of these are instruments a person needs to fulfill his life's purpose according to the portion allotted to his soul. (How foolish are those who query the apparent comparison of the wife to the house and field! They fail to grasp that the whole environment surrounding a person, both personal and material, is fixed in accordance with his spiritual requirements.) This total environment, provided for everyone in keeping with his or her life task, is what our Rabbis refer to as a person's mazal.²⁸

¹³ Joseph took the two of them — Ephraim with his right [hand], to Israel's left, and Manasseh with his left, to Israel's right — and he drew close to him. ¹⁴ But Israel extended his right hand and laid it on Ephraim's head though he was the younger and his left hand on Manasseh's head. He maneuvered his hands, for Manasseh was the firstborn. ¹⁵ He blessed Joseph and he said, "O God before Whom my forefathers Abraham and Isaac walked — God Who shepherds me from my inception until this day: ¹⁶ May the angel* who redeems me from all evil bless the lads, and may my name be declared upon them, and the names of my forefathers* Abraham and Isaac, and may they proliferate abundantly like fish* within the land."

¹⁷ Joseph saw that his father was placing his right hand on Ephraim's head and it displeased him; so he supported his father's hand to remove it from upon Ephraim's head to Manasseh's head. ¹⁸ And Joseph said to his father, "Not so, Father, for this is the firstborn; place your right hand on his head."

¹⁹ But his father refused, saying, "I know, my son, I know; he too will become a people, and he too will become great; yet his younger brother shall become greater than he, and his off-spring's fame will fill the nations."

2

* ²⁰ So he blessed them that day, saying, "By you shall Israel bless* saying, 'May God make you like Ephraim and like Manasseh' " — and he put Ephraim before Manasseh.

4 וְהַבְרָכָה שֶׁל יַעֲקֹב הָיָה לְכָל אֶחָד כִּפִּי שׂוֹרֵשׁ, שֶׁהַמִּשְׁךְ הַבְּרָכָה הִרְאִי כִּפִּי שׂוֹרֵשׁ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וּבְאֵמַת עֵינֵי הַבְּרָכָה הוּא הַתְּפִשְׁתוּת הַכּוּחִית, שֶׁהַכּוּחִית הַמְּיֻחָדוֹת שֶׁל כָּל שֵׁנֵי וְשֵׁנֵי יִתְבָּרְכוּ וְיִתְפַּשְׁטוּ, אֲבָל יַעֲקֹב אֵי כְּשִׁירָכֶם שֶׁל אֶחָד יִתְפַּשֵּׁט כּוּחֹתָיו, הַגְּבִיל הַתְּפִשְׁתוּס שִׁיבִי הַתְּפִשְׁתוּס עַד שֶׁהִבִּי יִכּוֹלֵת שִׁתְּאֲחָדוּ יָחַד בְּחֻק הַכֹּלֵל, שִׁיבִי שִׁיל הִ"כֵּל אֱלֹהִים שֶׁנִּטִּי יִשְׂרָאֵלִי, שִׁתְּאֲחָדוּ יָחַד בְּחֻק כֹּלֵל יִשְׂרָאֵל, חִזּוֹ הִפִּי חִזּוֹ וְכִלְקֵן, שִׁירָכֶם בְּאוֹפֵן שִׁיבִי בִּיכּוֹלֵתֶם לִהְיוֹתֵם בְּחֻק הַכֹּלֵל.

וְהַבְּרָכָה שֶׁל יַעֲקֹב הָיָה לְכָל אֶחָד כִּפִּי שׂוֹרֵשׁ, שֶׁהַמִּשְׁךְ הַבְּרָכָה הִרְאִי כִּפִּי שׂוֹרֵשׁ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וּבְאֵמַת עֵינֵי הַבְּרָכָה הוּא הַתְּפִשְׁתוּת הַכּוּחִית, שֶׁהַכּוּחִית הַמְּיֻחָדוֹת שֶׁל כָּל שֵׁנֵי וְשֵׁנֵי יִתְבָּרְכוּ וְיִתְפַּשְׁטוּ, אֲבָל יַעֲקֹב אֵי כְּשִׁירָכֶם שֶׁל אֶחָד יִתְפַּשֵּׁט כּוּחֹתָיו, הַגְּבִיל הַתְּפִשְׁתוּס שִׁיבִי הַתְּפִשְׁתוּס עַד שֶׁהִבִּי יִכּוֹלֵת שִׁתְּאֲחָדוּ יָחַד בְּחֻק הַכֹּלֵל, שִׁיבִי שִׁיל הִ"כֵּל אֱלֹהִים שֶׁנִּטִּי יִשְׂרָאֵלִי, שִׁתְּאֲחָדוּ יָחַד בְּחֻק כֹּלֵל יִשְׂרָאֵל, חִזּוֹ הִפִּי חִזּוֹ וְכִלְקֵן, שִׁירָכֶם בְּאוֹפֵן שִׁיבִי בִּיכּוֹלֵתֶם לִהְיוֹתֵם בְּחֻק הַכֹּלֵל.

(ב) כָּל אֱלֹהִים שֶׁנִּטִּי יִשְׂרָאֵל שִׁיבִי עֵשֶׂר וְחֵת אֲשֶׁר דָּבַר לֵהֵם אֲבִיכֶם, וּמִבֵּית רִשְׁיִי מִחֲזִ"ל אֲחֵר שִׁבְיָךְ כָּל אֶחָד כְּבִרְכָתוֹ, כִּלְקֵן כּוֹלֵס בְּבִרְכָתוֹ, חֵת אֲשֶׁר סִיִּים הִקְרָא אִישׁ אֲשֶׁר כְּבִרְכָתוֹ בְּרַךְ אֹתוֹ, שִׁחֵזַר וְכִלְקֵן בְּבִרְכָתוֹ. יַעֲקֹב אֵי בִּירְךְ כָּל אֶחָד מִהַשְּׁבָטִים בְּבִרְכָתוֹ מְיֻחָדִת, כִּי לְכָל שֵׁנֵי דָרָךְ עֲבוּדָה אֲחֵרָת, וְכִלְקֵן שֵׁנֵי יֵשׁ שֶׁעַר מְיֻחָד לְמַעֲלָה וּכְדִבְ שֶׁעַר רְאוּבֵן אֶחָד, כִּי לְכָל אֶחָד מִהַשְּׁבָטִים יֵשׁ דָּרָךְ מְיֻחָד, וְהֵם נִגְדֵי הַיִּצְבֵּי מְזֻלָּת וְהַיִּצְבֵּי אֲלֻכְסוּיֵי עוֹלָם, וְהֵם נִגְדֵי הַיִּצְבֵּי מְזֻלָּת וְהַיִּצְבֵּי אֲלֻכְסוּיֵי עוֹלָם.

5

Outlooks: Insights - R. Left

The Midrash relates that in the merit of "the names of the sons of Israel" the entire hosts of heaven and earth exist. What is in a name? The holy books tell us that the name of a person or object expresses its essence. Thus Adam exhibited his genius by naming all the created beings, and thereby identifying each one's essence.

Before the construction of the Tabernacle, Hashem told Moshe to inform Klal Yisrael: "Contemplate the fact that I have called [him] by the name of Betzalel." Hashem stressed that by conferring a name on Betzalel, He had imbued him with all his phenomenal skills. We learn from Betzalel that each and every one of us, without exception, is blessed with various unique talents and abilities. All these gifts are bestowed on us from Above and given with the express intention that they be utilized for the furtherance of Torah and Klal Yisrael, just as Betzalel's talents were obviously conferred upon him to enable him to build the Mishkan.

The Midrash relates that every person has various names: the one Hashem gives him, that which his parents give him, the name he is called by his friends, and above all the one that he earns for himself. Everyone is endowed with a variety of talents and skills. Some are directly endowed by Heaven. Some are the result of heredity and environment. But the most significant are those that come by virtue of developing and actualizing one's potential. In this vein, the Midrash says that the angel called out, "Avraham, Avraham!" at the culmination of the Akeidah: "Avraham above, Avraham below." At that point, Avraham's Heavenly name, which reflected his true potential, was realized and matched by his actual stature here on earth.

The development and perfection of this world depends on the realization of each Jew's individual potential. It is in this perspective that the world was created for the names of the Jewish people. The Midrash tells us that the final redemption is alluded to in the names of the tribes for they contain the potential for bringing the world to its final redemption.

7

The Midrash says that the letters ח and ט do not appear in the names of the various tribes. No cheit (חטא) i.e. no sin or deficiency — is to be found in their names. That is why Yaakov thought to reveal the end of days to them. But he also saw that the letters ק and צ — forming the word קֶץ — also do not appear in their names. And therefore, he changed his mind. Does this imply, God forbid, that the final redemption is not inherent in Klal Yisrael?

Another Midrash gives the following analogy. A confidant of the king was dying and called his children to his bedside to reveal the royal secrets that the king had confided to him. Before he began, however, he saw that the king was also standing at his bedside. He immediately substituted an exhortation to his children to be careful to honor the king properly instead of his intended message. Similarly,

Yaakov wished to reveal the secrets of Mashiach, but saw the Shechinah at his bedside and out of embarrassment substituted the blessings.

Mashiach can come at two possible times: at the preordained deadline or prior to that deadline if we merit it. Yaakov observed the perfection inherent in the names of his children. There was no cheat, no deficiency in their potential abilities. Hence there was no need for Mashiach to tarry until the keitz, the preordained deadline. Yaakov saw that if they perfected their potential, Mashiach would come before the keitz. Thus the letters קץ did not appear in their names.

In light of this let us re-examine the Midrash of the king's confidant. The confidant reflected that if he told his children the king's mysteries, they would know this information only second-hand. But if he could inspire them to be careful in honoring the king, they would merit to become confidants of the king themselves and hear his secrets firsthand.

Similarly, Yaakov wished to reveal the keitz to his children. But after realizing the potential inherent in them, he chose to impart to them that which would obviate the keitz and bring the redemption closer.

acquaint him with himself. The Mishnah (Avos 3:18) says: "Man is precious, having been created in God's image, and even more so for having been informed that he was created in God's image." Self-knowledge of one's abilities and talents, as well as one's shortcomings and limitations, is the greatest blessing; it is the means enabling one to realize his Divine mission in this world.

Yaakov realized that the ultimate geulah depended on the development of his sons' potential, the potential inherent in their names. Rather than reveal the deadline for redemption, he opted to bless them with self-knowledge that could help them bring the redemption at a much earlier date. In this vein, knowledge of the capabilities they possessed was itself a blessing.

As we close the Torah, may we strengthen ourselves to develop the unique potential inherent in our names for the furtherance and enhancement of Torah and Klal Yisrael, and thereby bring the geulah sheleimah speedily in our days.

לפיכך הקפיד יעקב על שמעון ולוי באמרו להם (מט, ה) כי "כלי חמס מכרותיהם", ופירש"י: "אומנות זו של רציחה, חמס הוא בידכם. מברכת עשו היא זו, אומנות שלו היא, ואתם חמסתם אותה ממנו". טענתו אליהם היתה מדוע השתמשו בכלים לא להם. השימוש בכלים זרים הוא המקור לכל התקלות, ויעקב אבינו מצא לנכון ברגעיו האחרונים להעמידם על דבר אמת גדולה זו.

כללו של דבר, הברכה לאדם היא כאשר הינו מודע לתכונותינו, לסגולותינו ולכוחות נפשו, כולל מגרעותינו וחסרונותינו, ומשתמש בהם כראוי. בדרך זו הוא יפיק מקרבו את מירב אפשרויותיו, וכך יוכל גם לזכות בברכת שמים מעל.

יעקב אבינו ראה מה שעתיד לצאת מאפרים ומנשה עד סוף כל הדורות, ועל דרך זה הוא ברכם. לכאורה מסתבר שגם יוסף ידע שיש ליעקב סיבה לצורה שבה ברך ושלא שיכל ידיו בחינם, וא"כ למה רצה לשנות את סדר הידים? אלא שיוסף אמר ליעקב "אתה רוצה לברך את אפרים יותר מפני שיצא ממנו יהושע, וברך את מנשה הבכור שיהושע יצא ממנו". אבל האמת היא שזה לא שייך מפני שברכה איננה יכולה לשנות את הטבעים. אם יהושע צריך לצאת מאפרים, לא שייך לשנות את זה ולברך את מנשה שיהושע יצא ממנו. הענין של ברכה הוא שמה שנמצא בכח יצא לפועל בלי שום עיכובים. יהושע יכל לצאת רק מאפרים ולא ממנשה, אלא שעדיין יכולים להיות עיכובים של הסטרא אחרא שיהושע לא יצא כלל, ועל זה שייכת ברכה שלא יהיו עיכובים.

זה כלל גדול בכל הברכות. היום כולם מבקשים ברכות והאדם שממנו מבקשים שופע בברכותיו. אולם, האמת היא שכדי לתת ברכה צריך להכיר את האדם ולדעת מהם כחותיו, ורק אז שייך לברכו שהכחות שיש לו בכח יצאו לפועל ולא יתעכבו.

היה לי חבר שהיה צריך לצאת מהשיבה וללכת למקום שלא הכירוהו, והוא היה מאד נבוך, אלא שכשהלך להפרד מרבי שמחה זיסל ליבוביץ ז"ל הוא אמר לו: מה אתה מפחד, תראה שרק תפתח את פיך ותדבר, מיד יקרבוך. ואמר לי אותו חבר שדברים אלו העמידו אותו על רגליו, שכך היה כברכת ר' שמחה זיסל. ר' שמחה זיסל העמידו על הכח שלו, זוהי ברכה!

ענין ברכתיו של אדם עמוק עמוק הוא, מי ידענו. מי לנו גדול מן האמורא הקדוש רב, שעליו סופר בגמרא (מגילה כו, ב) כי פעם אחת בירך את רב הונא תלמידו שיתעשר, וכאשר ברכתו התקיימה, הקפיד רב על תלמידו מדוע באותה שעה לא החזיר התלמיד ברכה לרבו, ולא אמר לו: "וכן למר". אפשר שברכת רב הונא, התלמיד, היתה מועילה גם לרב, שאף הוא היה עולה לגדולה ומתעשר.

לא בכדי אמרו חז"ל (מגילה שם): "אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך", באשר בברכות של כל אדם, אף אם הוא פשוט שבפשוטים, גנוזים כוחות רוחניים עצומים. גם אם המברך לא נתפרסם כצדיק וכפועל ישועות, ואף אם הברכה נזרקה מפיו בלא כוונה יתירה, יש בברכה כוחות טמירים שפעמים בעת רצון הם פועלים את פעולתם ופותרים למתברך שערי שפע והצלחה.

לפיכך מאוד הקפידו חז"ל על נוסח הברכה שתיאמר כיאות. הם אמרו (ברכות סד, א) שהנפטר מחבירו לא יאמר לו "לך בשלום" (בבית), אלא "לך לשלום" (בלמד). לדבריהם הבדל קל זה של אות אחת עלול להיות קובע (וראה דברי המפרשים בהסבר השוני). הן המדובר לא בענין של מה בכך, אלא בברכותיו של אדם מיישראל, שיש בכוחן לשנות דברים ולפעול גדולות ונצורות, ועל כן יש להקפיד על כל אות ותג, כאשר אלו עשויים להיות גורליים. כך דינם של דברים נשגבים, שחשיבותם מצריכה דקדוק בכל אות שבהם.

אם באנו לדעת עד היכן מגיעה חשיבות ברכת ההדיוט, נוכל ללמוד כן מהמעשה המסופר בגמרא, שאף כי הנסתר שבו רב על הנגלה, די במעט הנגלה שבו לאלפנו בינה. כך אמרו חז"ל (ברכות ז, א) שפעם אחת נכנס התנא הגדול והקדוש ר' ישמעאל בן אלישע, בהיותו כהן גדול, להקטיר קטורת לפני ולפנים. ואז, כביכול, פנה אליו קודשא בריך הוא בכבודו ובעצמו

וביקשו: "ישמעאל בני, ברכני!" עד כדי כך גדולה וחשובה מעלתה של הברכה.

* עולה על גביהן ברכת האב המברך את בניו. שיש בה כוחות רבים פי כמה לפעול ולהשפיע שפע טובה. אם על כלל הברכות נאמר שאין לזולזל בברכת הדיוט, כאשר המדובר בברכת אב חשיבות יתירה נודעת אפילו לברכת הדיוט שבהדיוטות. הרי מכל מקום אב הוא זה, ובברכת אב יש סגולה להועיל ולהצליח.

מקרא מלא דיבר הכתוב (בראשית לב, א): "וישכם לבן בבוקר, וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אתהם". וביאר ר' עובדיה ספורנו:

שזה כענין "אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך"... אמנם בברכת האב אשר היא על בניו בכל נפשו, בלא ספק ראוי שתחול יותר בסגולת צלם האלוקים המברך, כאמרו: "בעבור תברך נפשי".

דברים אלו הצעידנו ה"ספורנו" צעד קדימה להיכל הברכות. מדבריו למדנו כי כח השפעת הברכות נובע מסגולת צלם האלוקים הטבועה באדם. צלם האלוקים שבאדם מקנה לאדם תכונות אלוקיות מסוימות, והן הנותנות לברכותיו את כח בואן לכלל ביצוע.

הבה נרחיב הענין ביתר ביאור. נאמר בתורה בפרשת בריאת האדם (בראשית ב, ז): "ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה". טיבה ומהותה של אותה "נפש חיה" נתפרשו בתרגום אונקלוס דהיינו "לרוח ממלא", כלומר, לרוח המדברת. נמצאנו למדים כי הרוח שנופחה באדם מפי הקב"ה, ואשר לפי עדות הזוהר הקדוש "מאן דנפח - מדלילה נפח", (נשיפת הרוח נובעת מתוך פנימיות ועצמות הנופח), היא המוצאת את ביטוייה בכח הדיבור. נשמת רוח החיים אשר באדם, שנופחה בו מפי העליון, היא פנימיות הדברים, וצורתם החיצונית היא הדיבור.

17. And Eli answered and said: Go in peace, and the God of Israel will grant your request which you have asked of Him. 18. And she said: May your bondswoman find favor

את שאיתך. (יז) ויען עלי ויאמר לבי לשלום וגו'. אמר ר"א מכאן לחושך את חברו ברבר שצ"ן בו שצריך לפייסו, ולא עוד אלא שצריך לברכנו שנאמר ואליהו ישראל יתן את שאיתך. (ברכות ל"א, ע"ב)

will grant your request: "He announced to her that her prayer had been accepted." — R. According to R, this is a prophecy, and is rendered 'will grant.' K bases this on Midrashic sources. Others, however, explain this as a prayer, rather than a prophecy, rendering: 'May the G-d of Israel grant your request.' — D. Both opinions are considered by K and G.

32 Take even your flock and even your cattle, as you have spoken, and go — and bless me, as well!"

AND BLESS ME, AS WELL. Pray for me that I should not die, — for I am a firstborn.6

20 עזרי' ב' עזרי'

מבואר כאן יסוד בכל המציאות, שאין ניתן דבר בלא תפילה, וכך הוחקק במציאות העולם מששת ימי בראשית, שיעמוד הכל על פתח הקרקע, ולא יינתן כלום, לא הישג בגשמיות ולא הישג ברוחניות, עד שיבא האדם ויוציאם מפתח הקרקע על ידי תפילתו, שמ"מ צריך הכל לעבור דרך שער התפילה, ואם לא יפתחו השערים לא יועיל מה שהדברים מוכנים ומיועדים לנו, ולכן התפילה, שהיא היא שערי שמים, היא המעכבת לכל ברכה וטובה.

ממלא שבה אנו עוסקים, משמעותה דיבור המקביל בזעיר אנפין לכוחו של הקב"ה, באשר יש בו כוחות של יצירה. מה הקב"ה במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם, אף לדיבורו של אדם יש כושר יצירה אדיר, ונאת מכח נשמתו וצלם האלקים שבו.

הנה דרשו חז"ל (תגינה ה. ב.) על הפסוק: "כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחווה", ש"אפילו שיחה קלה... מגידים לו לאדם בשעת הדין". מעתה מוארים הדברים היטב. כי כשם שהקב"ה יוצר הרים ובורא רוח, אף לאדם ניתנו כוחות של יצירה, הגנוזים במאמר פיו, ולכן כה חמור הוא ענין הדיבור, עד שאפילו על שיחה קלה מדקדקים בשמים ויש להיזהר מלשגות בה. וראה דברי ה"חפץ חיים" (בספרו "שמירת הלשון", שער הזכירה. פרק י.) שכתב כי כח הדיבור הוא הכח שבו יכול אדם לנטוע שמים וליסוד ארץ.

כיון שכן, ככל שהברכה נובעת יותר מתוכנו הפנימי של האדם, יש בה בה רב יותר לפעול את פעולתה. זהו פשר הענין שברכות הצדיקים מתקיימות יותר, באשר צלם הבורא מאיר בהם בשלימות, ולכן גם ברכותיהם משפיעות. לעומת זאת אצל פשוטי עם, שהצלם האלוקי נפגם בהם, ברכותיהם לא תמיד מתגשמות. אמנם בכל ברכה ישנם כוחות רוחניים המסוגלים להשפיע, מכל מקום ישנן ברכות שהן בגדר ברכות פה בלבד, ותוקפן חלש יחסית. ככל שהברכה נובעת היא נפשית יותר, חילה רב יותר. הוא שהסביר ה"ספורנו" כי "ברכת אב", הנובעת ממעמקי הנפש, ראוי שתחול יותר בסגולת צלם האלקים המברך.

כאמור, דברים אלו נכונים אפילו כאשר מדובר בברכת קל שבקלים מסוגו של לבן הארמי. ברית של השפעה כרותה גם ללשונו, כל עוד מוצא ברכותיו ממעמקי הנפש.

שם צופים (על אילינו ויפא פירא את ליה) כתב, שמעתי כשם החיה מליבוכין וצ"ל, שלכן נקראת בעל שמה, שהוא בכוחו להיות ארון ובעל על כל דבר שמה, ויין לאחרים השפעות טובות. וכן היה קבלה בידי חסידים ואנשי מעשה לנטוע יציקים בעת שמחתם. ומשם יגיעו ליראת שמים כודא. (שם שובע תפלה (פרק לא) מביא בשם ספר שיה יצחק (ס"ו תצ"ו) בשם הגאון מהר"ש סופר וצ"ל אב"ד קראקא בשם אביו החתם סופר וצ"ל, שלהתן ביום חופתו יש לו כח למנולה רמו לצדים הדור. שנשמעת תפלתו ביום מחילת עונותיו

זו הסיבה שיוסף חרד כל כך בראותו שאביו משנה מן הסדר המקובל, בבואו לברך את אפרים הצעיר לפני מנשה הבכור. לא על תקנת הסדר הטוב נחרד יוסף, אף על פי שגם זה ענין נכבד הוא. הרמב"ן מבאר (מה, יז) כי חרדת יוסף נבעה מתוך "שחשב שטעה אביו, ואם היתה ברכתו בכלי דעת, לא תבוא ברכתו אליהם, כי איננה ברוח הקודש כראוי, וכאשר אמר לו: ידעתי, נתפייסי". אף ברכה רגילה הירצאת מפי יעקב אינה ענין של מה

בכך, אולם לא זוהי הברכה שלה ניתן לצפות מאבינו יעקב ברגעיו האחרונים. כאמור, אי אפשר שברכותיו של יעקב לא יתגשמו. כמוהן כשטרות שפרעונם בטוח במאת האחוזים, ואין לו לאדם אלא לצפות בכליון עינים אימתי יחול מועד הפרעון הנכסף.

25 Shabbat Shurim - R. Miller

The Divrath Shelomoh asks a similar question on the subject of Jacob's blessings to Ephraim and Menasseh. The Torah relates that Jacob put his right hand on Ephraim's head and left hand on Menasseh's head and blessed them with the following prayer to God:

המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבתי אברהם ויצחק וידגו לרב בקרץ הארץ. May the angel who has redeemed me from all evil bless these youths, and in them may be called my name and the name of my fathers, and may they propagate abundantly in the midst of the Land.9

ברכותיו של יעקב אבינו, פשיטא, שהיו מעל ומעבר לסתם ברכות. אם ברכות כל אדם פועלות מכח צלם האלקים אשר בו, ברור כי ברכות שיצאו מפי מי שהיה האדם השלם שבבריא, שהן בוקעות ועולות עד לרקיע. הן יעקב אבינו הוא זה שצורתו חקוקה בכסא הכבוד, והוא דמות האדם שבמרכבה העליונה, ולפיכך כל ברכותיו חתומות בחותם שלימות הנפש. אפילו מעשים הנראים לכאורה כצרכי חולין, אצל יעקב הם רמזו לסודות עילאיים שפעלו והשפיעו על כל העולמות, קל וחומר לברכותיו, שכאמור כל מהותן ושורשן בהיותן פרי הנפש.

קל וחומר בן בנו של קל וחומר כאשר המדובר בברכות שהעניק אבינו יעקב לצאצאיו בטרם פטירתו, שאליהן יש להתייחס כאל נבואות ודברי חזון.

The Torah adds that Joseph, disturbed at his father placing Ephraim in front of his elder brother and thinking that it was unintentional, tried to transfer his father's right hand from Ephraim to Menasseh. Jacob then told him that he had acted intentionally, for Ephraim would be greater than Menasseh. Then the Torah records a further blessing of Jacob:

ויברכם ביום ההוא לאמור כך יברך ישראל לאמר ישמך אלקים כאפרים וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה.

And he blessed them on that day saying: Through you shall Israel bless, saying, "May God make you like Ephraim and like Menasseh". And he placed Ephraim before Menasseh.¹⁰

The Divrath Shelomoh asks why Jacob blessed them again when he had already blessed them once.

הסיבה מנחה צענינו והפקירה ליעקב נלא מחיר כמנוחך צמקומו: (ד) ועשה לי מטעמים. אין כוונת יחזק בשאלת המטעמים לתענוג הגוף וחוש הטעם, רק כדי שיהיה נסשו שמחה ומחשבת, ומחוך שמחה הנפש תחול עליו רהי"ק, וכמחמם אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה שנלמד והיה כמנן המנן ותהי עליו יד ה' (כ"ח), ויש להוסיף ע"ז כי המתנדך הוא כמנוח להוריד שפע עליו אל המתנדך, ולהיות שהמתנדך חלוצני להשפעת זכרה אל המתנדך לכן יקריב אותו חלוי ויעניינו נכחו, כמו זכיות חליו את זן הרכות שהתמודד על הילד שלשה פעמים, וכן חלישע זכיותו זן השוניות שזכ עליו וחס פיו על פיו, ותחלה אמר ושמתי משענתי ע"ש הנעל, וכן יעקב אמר קחם נא חלי וחזרם, וישת ידו עליהם, וכ"ז מורה כי להורדת השפע אל המתנדך בחלוצני המתנדך חלוי לזם שיקרב חלוי צמקום, וכן יחזק העמיר לנכח אשמו, העמיד אותה נכחו להקריבה חלוי כדי שיוני חלוי דעתו יתבר כמ"ש ה"ן זכרום השני ולזם גם המתנדך יקרב עלמו ככל ילחתו אל מתוך שפעת הזכרה, יתנדוד זכעתו ויקטר מחשבתו צענינו קדושים חלקיים להיות מוכן ורחוי להוריד על עלמו השפעה העליונה, וזוה יחזק להניק על ראשו שזן שפע הננוחי ויש לו כח להניק שפעת זכרה העליונה אל המתנדך הקרוב חלוי: וכך דינו ענין הננוחה אל הלז אשר מוננו

For a blessing to be effective, he writes, it is not sufficient that he who bestows the blessing should deserve the fulfillment of his blessing. The person blessed must himself firmly believe in the blessing. Hence, the very fact that Joseph thought his father's blessing was not valid because he had unintentionally confused the two sons, invalidated the blessing. Accordingly, Jacob had to bless them afresh, after making it clear to Joseph that he knew what he was doing.

29 אכן מתוך שברכות אלו אינן איחולים גרידא, אלא שהן יוצרות מציאות בלתי ניתנת לערעור, מתבקש שמקבל הברכה יכין את עצמו כראוי לקבלתה. ברכות מסוג זה זקוקות לכלי שיחזיק את הברכה, ובלעדי כלי זה לא יועילו הברכות הנשגבות ביותר. דבר זה למדנו מפרשתו של אלישע (מלכים ב' ד). כשבא הנביא לברך את האלמנה ולהשפיע על ביתה שפע של ברכה באמצעות השמן, הודיע לה כי עליה להכין מלכתחילה בביתה כלים למכביר. הברכה מותנית בהכנת הכלים, וככל שירבו הכלים, מחזיקי הברכה, וככל שיגדל כושר קיבולם, ירבה השפע. ואמנם כל עוד הגישו בני האשה כלים, אלו התמלאו בשמן, אך כאשר תמו הכלים, תם גם השפע ופסק השמן.

30 כאן זכינו להתודע לנקודה עמוקה יותר. לא זו בלבד שאי אפשר שהברכה תחול, אם לא הוכנו כלים מתאימים לקליטתה, אלא שכל מהות הברכה היא, מילוי כליו הרוחניים של האדם בשפע. לכל נברא בעלם כלים וכישורים משלו, שבאמצעותם הוא עובד את בוראו. שיא הברכה הוא כאשר כליו היחודיים של האדם מתמלאים עד לגדותיהם. הוא שאמרה התורה כאשר היא מסכמת את פרשת הברכות שבוירך יעקב את בניו (מט, כח): "וזאת אשר דיבר להם אביהם ויברך אותם, איש אשר כבדו בירך אותם". לכל אחד מן השבטים העניק יעקב את הברכה שהתעדה לבוא עליו, אולם מה שברכתו של יעקב לכל אחד מהם ברבות הימים אכן התגשמה בדיוק, נבע מהעובדה שהברכה מלכתחילה ניתנה לכל אחד ואחד בהתאם לכלי הקיבול של נפשו, איש אשר כבדו.

כך היא המידה בדיני שמים. הברכה עשויה לחול במידה גדושה ובלבד שהאדם מציודו יתכונן לה ויכין את כליו לקבלתה. זו היתה הסיבה שבראות יעקב את בני יוסף אמר "מי אלה", ופירשי: "מהיכן יצאו אלו שאינן ראויין לברכה", (לפי שצפה שעתידים היו לצאת מהם: ירבעם, אחאב ויהוא). ידע יעקב שאם אין באלו כלים להכלת ברכתו, זו תהיה לריק, ומן הראוי להימנע מלהעניק אותה. אולם תפילתו של יוסף הועילה ליצור כלים מתאימים, כדי שאפרים ומנשה אכן יוכלו לזכות בברכות סבם הגדול. זה היה גם פשר הענין שכאשר בסופו של דבר העניק יעקב את ברכתו לנכדיו, שיכל את דינו, בהסבירו שהחליט לשית ידו דוקא על ראש הצעיר, כאשר הקטן יגדל מן הגדול ממנו, וזרעו של הקטן יהיה מלוא הגויים. לכאורה מה נתינת טעם היא זו? יברך יעקב את הבכור בכבודו, ואזי הגדול יהיה זה שיגדל מן הקטן בהתאם לברכה שקיבל אלא שראה יעקב כי כלי הקיבול של אפרים גדולים ורחבים הם משל מנשה, ועל כן ברך את נכדיו כל אחד ואחד בהתאם לכלי קיבול הרוחניים.

32 a Nefesh Shimon - R. Pinchas

This is the precious gift we look forward to receiving from Shabbos. This is the wealth that Shabbos Kodesh bestows upon us: that we can truly sense and understand the wonderful fact that Hashem exists. He's a living reality in our lives. We can spend time with Him and sit at His table, partaking of His food.

31 לך תכונה שאי אפשר לנצלה באפיק חיובי, והשימוש הנכון בכלי הנפש הינו יסוד ברכות האדם. כעין זאת כתב הגרי"א (אבן שלמה פרק א. ו):

326 Shabbos showers us with all the precious gifts that during the rest of the week seem so hard to attain: emunah, bitachon, ahavas Hashem, yiras Hashem. All the facets of relating to Hashem are within our grasp on Shabbos. All we have to do is take advantage of this time. That's why Shabbos is ma'ayan ha-berachos, the fountain of all blessing.¹¹

אף מי שטבעו רע, לא ילך נגד הטבע לגמרי, כי לא יתקיים בידו. רק צריך להתחנך לילך בדרך הישר על פי טבעו. למשל, מי שנולד במולד מאדים שהוא מוכרח להיות שופך דם, אז בידו להתחנך להיות שוחט. או מוהל... ולא להיות לטעים. וזה שאמר: "חנך לנער על פי דרכו, גם כי יזקן לא יסור ממנה". במלים אחרות, לעולם אין חסרונות מוחלטים באדם, כאשר משתמשים בתבונה בכלי הנפש, ניתן תמיד לנצל אותם לטובה ולהפכם לברכה. הוא הדבר אשר מצינו אצל יצחק כי כשבא לברך את עשו, הקדים לו (כו, א): "ועתה שא נא בליך", וביאר רש"י: "שא נא - לשון השחזה". היו בעלי המסר דורשים זאת כמין חומר. יצחק ביקש ללמד את עשו כי סוד ההצלחה טמון בהשחת כליו. שלימות אדם וברכתו לא תושג אלא בהצטרף שני התנאים הבסיסיים: א. שישתמש בכליו הוא, ולא בכלים הגנובים או הלקוחים מאחרים. השימוש בכליהם של אחרים לא יצלה וסופו מפח נפש. ב. כלי הנפש העצמיים הייחודיים וקוקים להשחזה ולפיתוח, רק כך הם יוכלו לשמש בתפקיד שיועד להם.

33 עיין ורחש

ומנהג לברך בשבת קדש, ובפרט בלילי שבת סוד שבת מלכתא, שהם כינה ותפארת למטה במלכות, ובסוד נפש יתרה שעל המבדך ומתברך יחולו הברכות, ועוד, כי אין שטן ופגע רע בשבת שיקטרע על הברכה, שנדחו מערב שבת לנוקבא דתהומא רבה, וצורך גבוה הוא לברך האדם בניו בשבת. ואם יש לו בת, גם היא יברכנה, ובפרט בליל שבת, והמשכיל יכין מעצמו כי כנים דברינו.

בסידור יעב"ץ כתב מנהגם של ישראל לברך הילדים כליל שבת (אחד האבות ואחד הרבנים) אחר התפלה או בכניסה לבית, שאז חל השפע, וראוי להמשיכו על הילדים ביחוד, שאין בכחם להמשיך שפע במעשיהם, אבל על ידי גדול אמצעי משובת, הוא יורד וחל ונאחז ביותר בקטנים שעדיין לא טעמו טעם חטא, ועל ידיהם הוא מתפשט יותר, אבל גם הבנים הגדולים מקבלים ברכה מאבותיהם. ונכון הוא. ומניחין שתי ידיהם על ראשיהם, כמו שמצינו בכל המברכים, כדרך שנהג משה רבנו עליו השלום עין יפה (במדבר כ"ז כ"ג), כך ראוי למברך לעולם, כי טוב עין הוא יברך (משלי כ"ב ט'). וכן כהנים בברכת כהנים בשתי ידיהם. וכך מצינו במלאכים ליל ערב שבת, שאמרו ז"ל (שבת קי"ט ב') שמניחין ידיהם על ראשו של אדם כשמברכין אותו. ומה שמצינו ביעקב אבינו עליו השלום שברך אפרים ומנשה כל אחד ביד אחת, לא היתה עינו צרה חס ושלום, אלא מפני ההכרח הוצרך לעשות כן, כדי שלא להטיל קנאה ביניהם, מאחר שבאו לפניו בבת אחת לקבל ברכתו, ובדין היה שיקדים מנשה הבכור, אבל הוא

★ ואומרים המברכים, "שימך אלהים כאפרים וכמנשה". גם "יברכך" וגו'. וכל אחד יוכל להוסיף ברכה משלו כפי צחות לשונו עכ"ל.

פ"ט מכל זה נראה צליל אך הוא מנבט פסוקי מכתב פתאים שמנשים לברך יולאי חלניסם בשבת קודש. והלא ארז"ל לפולס אל תהיה זכרת הדיוס קלה בעיניך. ומה נס בעת רגון כ"ל אין זה אלא מדת עלנות בפיתוי היצר כמנהגו להפיל על האדם תמיד עולות מאלד נרדפו לעשות קצת רגון הנורה ית"ש. על כן מי שיראה חלניסם בלבו יברך לבניו ויולאי חלניו. והפיקר שיערך לבניו חכמה גדולה לתורה ולחופה ולמשפח' טובים ויכיו ירלי הסס בראית לאמיתו כלי שום פניה רק בלבב שלם ויאריו ימים בעבודה כי ונהורו לשמה לאמיתו של פורס חוכה לראות מהם בנים ונני בנים פוסקים בהורה ומעט בלמת וזכו לנתי שונתות כרוב רחמי ותכדיו ית"ש לפני הכתית:

אם באנו לדעת מה קל המגע שצריך להיווצר עם האבות בשביל להתקשר אליהם ולברכותיהם, נוכל ללמוד זאת ממאמר מופלא של חז"ל. המשנה במסכת יומא (דף כח, א) הסוקרת את סדר העבודה שהיה נהוג במקדש ביום הכיפורים, אומרת, כי לפנות בוקר היו יוצאים לראות אם כבר האירו פני המזרח, כדי שיוכלו לעבוד את עבודת היום. במשנה מבואר כי שלחו אנשים לראש הגג לבדוק אם אמנם כבר האיר היום, והיה אם כן, היה הרואה אומר: "האיר פני כל המזרח עד שבחברון". האיזכור של חברון באותו מעמד נועד לדברי התלמוד הירושלמי שבביל להזכיר זכות אבות, ישיני חברון. נמצאנו למדים שדי באיזכור קל של העיר חברון, בכדי לעורר את זכות האבות, הנחוצה כל כך ביום הקדוש.

41 משל למה הדבר דומה? לתחנת כח המייצרת חשמל, שבשביל ליהנות מן האנרגיה החשמלית המופקת בה יש להתקשר ולהתחבר אליה באמצעות חוטים מוליכי חשמל. נתק באחד מן החוטים מוליכי הזרם, יגרום להפסקת חשמל, אולם די בחיבור של חוט דקיק בכדי לקבל את הזרם המבוקש מתחנת הכח. בשל העוצמה האדירה המופקת מתחנת הכח, אפילו מגע קל עימה בכוחו להעביר מתח חשמלי. אפילו לחיצה על המתג שבבית מסוגלת להאיר היכל שלם, מפני שמתג זה קשור למקור האנרגיה.

כשיצוא נציוה מנהג"י יתן בקולו קול טוח לאמר שבת שלום ומזוכך (מכתב ספרי קדושים משמע שר"ץ לומר שבת שלום. וכן יש לזכור) כי אז הוא כמקבל את הכלה בספר פנים יפות ונשמחה גדולה. וכן לא הרמזו נפסוק ביום קדשי וקראת לשבה. ר"ת בקול. כי נר"ד לקראת שבת הלכתה בקול רם לקבל את הכלה הנעימה בספר פ"י. וראוי לכל אדם לברך בניו ונעתינו בשבת ובפרט צלילי שבת שהוא סוד שבת מלכתא כו' וכסוד נפש יהודה ששל המברך ושל המהברך יחולו בברכות. ועוד כי אין שפן ופנפג רע בשבת שיקפנו על הכרעה כי יתרו מע"ס לנוקבא דההואמא רבה. ויאמר יברך כו' ישימך אלהים כו'. פת"כ יאמר ומה עלך רוח חכמה ובינה רוח עליה ונצורה רוח דעת ויראת ה' (מסבר יבק) מנהגיה מה שנוסגין כל ישראל לברך את צידיה ונמתיסה בכל שבת

ייו"ס מפני שלפנימם פחות החול האצ והאם מקלני את צידיה מרוב לער או מחמת חיוה סבה שאירכ ל"ס. ולכן עתה צומן השמחה פכצלין מותן הקללות ע"י בברכות ויספור ה' את הקללה לנרסה והפכת גורמת בנס סמלאך רפ יענה אמן על זה ונצב נוסגין צ"כ לברך בליל חגים כגון ליל חג וידות זקנים וקטנים הכל מרוב שמחה ולברכות שצטת חלוב אין רע כי אם הכל טוב וברכות שבה כולם אהובים ורעים זה לזה ומברכים זה את זה

ונראה הברכה ישימך אלקים כאפרים וכמנשה אין כונתה שכל אחד יברך בניו שיצליחו כמו אפרים ומנשה, כי מה לו ליידד להם הברכה שיהיו כאפרים ומנשה דוקא, ויכול לברכם שיהיו כאבותינו הקדושים. אלא כוונתו שהברכה תהיה כמו אצל אפרים ומנשה, שיעקב הסתכל תחילה עד סוף הדורות וראה זרעו של זה וזרעו של זה, ומצא אפרים ומנשה אמנם ראויים לברכה בברכם, כך אנו מתפללים שברכת הבנים שאנו מברכים תהיה כאפרים וכמנשה — מכוונת מראש ועד סוף הדורות וראויה להתקיים בצאצאינו.

זה ענין של התפסה, שכשמברכים ילדים מתפסים את הברכה בברכה שברך יעקב אבינו את אפרים ומנשה. וכן בטוטה אנו רואים ענין זה לגבי קללה, שאם רוצים לקלל איש אומרים לו "תזויה כאיש הזה" (במדבר ה, כא וברשי"י שם).

ויברכם ביום ההוא לאמר כך יברך ישראל לאמר ישימך אלהים כאפרים וכמנשה (פח, כ). וברשי"י: הבא לברך את בניו יברכם בברכתם ויאמר איש לבנו ישימך אלהים כאפרים וכמנשה. והנה מה יש לאפרים ומנשה מזה שאיש יאמר לבנו ישימך וכו' והביאור הוא כי בירך את אפרים ומנשה במדה גדושה

כל כך, והריק להם ברכה עד בלי די, עד כי מי שירצה לברך את בניו יזכיר את ברכתם של אפרים ומנשה, ומברכתם שלהם יתברכו כולם הנוכחים בשמם. וזהו גם כן הביאור באברהם שאמר לו הקב"ה ונברכו בך כל משפחות האדמה. (ועיין לעיל יב, ג — בדברינו שם). וכגור שמצינו בגמ' (ב"ב טו:) אמרו על איוב שמי שנטל פרוטה ממנו היה מתברך, כי ברכתו של איוב היתה כל כך גדולה וגדושה. עד שכל הנוגע בו היה נתעשר. וכן הוא כאן כי בירך את אפרים ומנשה במדה כהמרובה עד כי מברכתם הם הורקתה ברכה לכל הנוכח בשמותם.

וביוסף נכללו כל המעלות של האבות, היה לו מדת החסד של אברהם, הפחד מחטא של יצחק, והבטחון האמיץ של יעקב כענין שנא' בטח בדי עין יעקב. וכל אחד מהאבות לא הסתפק במה שקיבל מאביו אלא דרך דרך בעבודת ה' לעצמו כפי תכונותיו ושורש נשמתו. ומש"א יעקב הא-לקים אשר התהלכו לפניו אברהם ויצחק, שלא הסתפקו בתורת שם ועבר שקיבלו משנים קדמוניות אלא התהלכו לפניו בדרך לא דרך. שהם כבשו הדרכים בעבודת ה' ובנו מזבחות וקראו בשם ה'. ומרוב ענותנותו לא אמר על עצמו שכבש בדרך חדש, אך גם אצלו לא היה דרך אנשים מלומדה אלא הא-לקים הרעה אתי, שהיתה אצלו תורת אבותיו חדרשים כאילו נתגלה לו הא-לקים במיוחד, הרעה... אתי מעודי עד היום הזה, שהגין עלי מכל אויביו שקמו עלי, וכח הבטחון שהרגיש שהקב"ה הוא כרועה השומר את צאנו ומגין על השוה שבין הזאבים והמלאך הגאל אתי מכל רע — זה יוסף — יברך את הנערים, פי', כמו שהמלאך עושה שליחותו של מקום ככה ע"י יוסף יברך את הנערים שהמדות הטובות של אבותיו שנכללו ביוסף יזכה להעבירם לבניו עד שיקרא בהם שמי ושם אבתי וידגו לרב בקרב הארץ, ועל דם יעברו מדות אלו לחוך בני ישראל. והזכיר שמו בתחלה כי בגלותם מדת הבטחון היא סוד קיומם.

ואפשר לבאר בזה מה שאמר לו אח"כ בך יברך ישראל לאמר ישימך אלקים כאפרים ומנשה. פ"י, שעי"י השפעת וברכת יוסף נעשו אפרים ומנשה לשבטי י"ה, ובמה שמברכים ישימך אלקים כאפרים ומנשה, נכלל בזה שיעניק ה' על הנולדים כח ההשפעה של יוסף שישפיע על הבנים כמו שהשפיע יוסף על אפרים ומנשה, ועל ידו קיבלו ברכות האבות.

49 Shabarei Cholim - R. Halpern

We also find that Yaakov gave Yosef the *kesones pasim*, a special present that he didn't give any of his other sons. When Yaakov blessed all his children, it was as if he were saying to Yosef, "You are my favourite, and I'm giving it all to you." Yaakov had a *koach* of נחלה בלי מצרים, an inheritance without boundaries. Why did he give this only to Yosef and not to the others as well? We also find that Yaakov said to Yosef ישראל בך יברך - "through you shall Yisroel bless" (ibid. 48:20). Indeed the blessing to be used for all generations was that one's children should be "like Ephraim and Menasheh," Yosef's children. Why do we use only the sons of Yosef and not the forefathers? Surely we all want our sons to be like Avrohom, so why was Yosef chosen?

The Maharal says that the *koach* of Yisroel is נצחיות, the eternity of the Jewish nation. There is a line connecting us from Avrohom, Yitzchok and Yaakov to the tribes from whom we are descended,

until us. Even a Jew who sins can't be cut off from the Avos. There is only one way one can cause a halt to this: if he marries out. Since we say ולדה כמותה, the child goes after the mother (Kiddushin 68b), he has caused a cessation of the chain of Yisroel. Yosef's test was regarding ולדה כמותה. All the other tribes married the daughters of the land and converted them. Yosef's test was with Potiphar's wife. She couldn't go through conversion, since she was a married woman. Had he stumbled, there would have been a break in the chain of Klal Yisroel.

50 The Gemora (Yuma 35b) says that Yosef will cause a claim against people when they are judged in the Heavenly Court. The accuser will ask a person how come he didn't control his *yetzer*. He will reply, "I was good-looking. And I'm just one man, I'm nothing, whilst the *yetzer hora* is a *malach*." The accuser will then answer, "But look at Yosef Hatzaddik." Yosef had the same test as everyone else, yet he strengthened himself and maintained the *kedushah* for generations. His *koach* was the המשך הדורות. He could have broken the chain, yet he didn't, so he merited this brochoh. The other tribes didn't have this test, so they couldn't merit these *brochos*. Therefore Yosef's children were each given the status of a tribe like Shimon and Levi. It was because his children prove the connection to the Avos, precisely because kedushah is the link to the Avos.

51

We can now also understand why we are again told how Yosef

was already in Egypt at the beginning of Shemos. Yosef was a Jew in Egypt, in the ערות הארץ, yet he overcame all it had to offer. Whilst the *yetzer hora* has many ways, we have to follow the example of Yosef and not get burned. We must be careful not to let all sorts of tumah into our homes, for ourselves and for our children. We have to learn the halachos, especially those in *Even Ha'ezer*, to understand what *kedushah* is. Many people indeed own a set of *Shulchan Aruch*, yet much of it is never used. We must realise that it's not just for *rabbonim*; there are certain parts that must be learned by everyone. These are the laws found in *simanim* 21-25. We should use these days for strengthening ourselves in these matters, and may we merit Moshiach speedily in our days.

48 אס"י למה

בך יברך ישראל. בבניך לא נאמר, אלא בך. האדם הוא החינוך. שהוא נותן לבניו, ואם אנו רוצים לעמוד על אופיו של אדם ולדעת את תוך תוכו. עלינו לראות, איזה חינוך הוא נותן לבניו. וקצת יעקב, שכאשר ישימו ב"י לב אל החינוך, שנתן יוסף לבניו במצרים.

הטמאה המלאה כשפים וזמה ותרבות אלילית. ואיך עלה ביד יוסף לגדל בסביבה כזו בנים נאמנים לה' ולתורתו. - יתברכו ביוסף ובשרון החינוך שלו: "בך יברך ישראל לאמר", הלא, אם יבוא נסיון כזה של יוסף לידי, ואזכה לגדל בנים כאפרים וכמנשה.

52 Artswall - Tanach

48:20. Jewish parents will always remember that Joseph's sons were elevated to the status of full-fledged tribal fathers. Additionally, Ephraim and Manasseh maintained their Jewishness in the face of the hostility and temptation of Egyptian culture. Jewish parents always hope that their children show comparable commitment to their heritage.

53 כהן סופר

ישימך אלקים כאפרים וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה. וצריך להבין מאחר שיברך בנו שיהיה כאפרים שהוא גדול יותר ממנשה, ולמה יאמר וכמנשה לקטן ממנו, ובכלל מאתים מנה, ולא כן דרך הברכה אלא לעלות יותר ויותר ולא להיפוך. נ"ל כי כל אב מחויב להשגיח על בניו וללמדם תורה ויראת ה', אלא שצריך ג"כ ללמדם דבר אחר שיהיו מובלעים בין אנשים, ולהדריכם דרך ילכו בה וינהגו בכבוד בבני אדם, וצריך ללמדו אומנות לפרנס כפי צורך השעה והזמן. אבל ראש לכל היא יראת ה' תכלית אמיתי של בני אדם, ואיך טפל בא באחרונה. ולא כבני אדם שתחלה מלמדים בניהם חכמת העולם, ואח"כ מלמדם מחכמת התורה, ושוב לא יקבל הבן ולא יצליח ולא יעשה פרי קודש. והנה ידוע שאפרים היה גדול בחכמת התורה ושכית ורגיל לפני יעקב, ומנשה היה איש אשר על ביתו, היה מתעסק ביותר בעניני העולם על המחיה ועל הכלכלה, והיה מעורב בין הבריות מובלע בין האנשים. ואמר יעקב, בך יברך ישראל לאמר ישימך אלקים כאפרים בתורה וכמנשה גם כן שיהיה מעורב בין הבריות, וכן יגדל כל אב בניו, ע"ד זה וישם את אפרים לפני מנשה, היינו שיהיה לעולם תחלה מעלת אפרים שיהיה גדול בתורה ואח"כ מעלתו של מנשה, ראשית חכמה יראת ה':

ב"העמק דבר" הוסיף הרגשה נוספת. הרי אפרים היה בן התורה שלמד עם יעקב ומנשה היה יד ימינו של יוסף האיש אשר על בית יוסף. פרנסת הבית בידו היתה. על כן אמר יעקב: בבא איש ישראל לברך את בניו - ילדיו, יקפיד להקדים בברכתו את *ה"שימך אלוקים כאפרים" שתהיה בן תורה, לפני ה"וכמנשה" שתזכה גם לגדולה, שניהם חשובים אבל העיקר והקודמת היא ברכת התורה.

וכן כתב בשו"ע אורח חיים ר"א: אפי' אם נתכוין כדי שיהיו לו בנים שימשו אותו וימלאו את מקומו אינו משובח, אלא יתכוין שיהיו לו בנים לעבודת בוראו.

וי"ל בזה דהנה הענין שיוסף נתחלק לב' שבטים מנשה ואפרים ולא נמצא כן בשאר שבטים, הוא כדאי בדברי שמואל דבמדה של יוסף יש ב' חלקים, סור מרע ועשה טוב, ומנשה ענינו סור מרע, כדכ' כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי, ואפרים ענינו עשה טוב, כדכ' כי הפרני אלקים בארץ עניי, שגם בארץ עניי בתוככי התאוות הפרני אלקים בעשה טוב.

59 ועפ"ז יש להבין ויכוח יעקב ויוסף למי משפט הקדימה, דהנה מרן בדברי שמואל מפרש עוד במד"כ לעיל בפרשה וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה, מ"י אל"ה אותיות אלקים, שהשם הק' הזה מורה על מדת היראה, ויעקב ראה שהם עובדיך את השי"ת בעיקר במדת היראה, וע"כ שאל מי אלה, מדוע עיקר עבודתם היא במדת היראה ולא במדת האהבה, שהרי מדת אהבה היא גבוהה יותר. וע"ז השיב יוסף, בני הם אשר נתן לי אלקים בזה היינו שהיות שהם נולדו ונמצאים במצרים שהיא ארץ טמאה, הרי בכדי שלא יושפעו ויכשלו מהשפעת מקום טמא כזה, הוצרכו לעבוד את השי"ת במדת היראה להשריש בלב דאית דין ואית דיין, שהבורא יתברך שמו יודע כל מעשי בני אדם וכל מחשבותם, ואילו היו עובדים את השי"ת במקום כזה במדת אהבה עלולים הם ליפול באהבה נפולה. ולכן יוסף

יודעים דברי הגה"ק הרבי ר' זושא זצוק"ל, שאינו מצפה כלל לשכר על הזמן שכבר נקרא הרבי ר' זושא, כי אז הוא כבר הגיע להשגות גדולות ולא היה לו נסיון כלל לעבוד את בוראו. אלא את עיקר השכר יקבל על ימי הקטנות שהיו לו בתחילת דרכו, כאשר עמל ויגע בדם ויזע מתוך חשיכה גדולה, וכל דבר הגיע לו ביסורים ובסיגופים גדולים, ולא ראה אז שום עתיד לפניו ולא חשב שישגי משהו בעולם. על ימים אלו הוא מצפה לשכר הגדול בעולם הבא.

ימים אלו נקראים ימי קטנות, והם קיימים בכל אדם ואדם. לכל אחד ישנם זמנים של גדלות וזמנים של קטנות, ישנה עבודת הבורא שעושה אותה האדם כמוחץ דקטנות, וישנה עבודה שהוא עושה כמוחץ דגדלות. ואנשים רגילים להחשיב מאוד את ימי הגדלות שלהם, כשהרגישו טעם בעבודת ה' וחשו בעצמם כי גדולים הם בתורה, ביראה ובהשגות, אבל את זמני הקטנות שלהם הם אינם מחשיבים כלל לזמנים של עליה בעבודת ה'.

* ואינם יודעים כי עיקר חשיבות עבודתם היא דווקא בשעות שאינם מרגישים שום טעם בעבודה. שדווקא מעבודה זו נהנה הבורא מאוד.

זה אמרו חז"ל (פסחים דף נ ע"א): "עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה". מאמר חז"ל זה לא נאמר רק על שני אנשים, אלא על כל אדם שבעולם, שיש לו זמני קטנות שהם בבחינת "תחתונים", וכשיגיע לעולם העליון יגלה שדווקא על ידם התעלה מאוק, ולעומת זאת יש לו זמני גדלות שהם בבחינת "עליונים", וכשיגיע למעלה הוא עלול לגלות שהם הרבה יותר למטה ממה שחשב.

כך ביארו בספרים הקדושים את מאמר חז"ל "עליונים למטה ותחתונים למעלה", שהמבט על דברים בעולם העליון שונה מהמבט עליהם בעולם הזה. שם הוא עולם המלאכים, ולא חשוב בעיניהם דבר שלא עמלו בו, שהרי זוהי מציאותם כל הזמן - התענגות על ה' ואין להם יצר ומפריע, הנודעים של רבי חיים ויטאל זצוק"ל, שהיום דבר מועט וקטן בעבודה חשוב לפני הבורא כעבודה גדולה של שנים קדמוניות.

ל"אמר ישימך אלקים כאפרים וכמנשה וישם את אפרים לפני מנשה", כלומר, מה שדייק לומר ולכופלו פעמיים, הכוונה שהברכה עצמה תהא זו, שישמו את אפרים לפני מנשה, שידעו ויחיו את האמת שימי הקטנות מעלתם גדולה הרבה יותר ממעלת ימי הגדלות.

ואפשר שזה גם מה שפירש רש"י כאן: "הבא לברך את בניו יברכם בברכתם, ויאמר איש לבנו ישימך אלקים כאפרים וכמנשה", דהיינו שכל אב יבוא כן לברך את בניו בכזה דבר, שיאמר לו זאת שידע בפירוש שאפרים הוא עוד לפני מנשה, ושלא יצטער ויבכה על ימי הקטנות שלו כלל, אלא אדרבא ישמח ויתברך בהם, וכך תהא זאת בכל הדורות שהאב יבוא לברך כן את בניו, שידע זאת וגם יתברך בזה.

צריך כל אדם ללמוד לא להיבהל כלל מימי הקטנות, ואפילו אם רואה שנמשכים הרבה זמן, ואפילו אם במשך כמה וכמה שנים הוא רואה בעיניו רק חושך וקטנות - לא יבוא לזלול בהם כלל, וימשיך לעבוד את ה' בשמחה. מתוך ידיעה ברורה שעבודתו חשובה עד מאוד לפני המקום.

לחשוש מפילה לאהבות רעות, וזרעו יהיה מלוא הגוים, שע"י התורה אפשר להכניע כל תאוות הגוים